

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ – ФАХІВЦІВ З ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗВІДУВАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ РОБОТИ У ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИНАХ (ПІДРОЗДІЛАХ)

METHODOLOGICAL RECOMMENDATIONS FOR THE FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE TO FUTURE OFFICERS – SPECIALISTS IN THE ORGANIZATION OF INTELLIGENCE AND INFORMATION WORK IN MILITARY UNITS (SUBUNITS)

У статті представлено методичні рекомендації щодо формування професійної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців з організації розвідувально-інформаційної роботи у військових частинах (підрозділах). Для розробки методичних рекомендацій науково-педагогічним працівникам враховано результати аналізу наукових джерел, навчально-методичної літератури з проблеми дослідження, а також власний емпіричний досвід освітньої практики у Військової академії.

Методичні рекомендації для науково-педагогічних працівників ВВНЗ є ключовими для забезпечення високого рівня підготовки майбутніх офіцерів у сфері розвідувально-інформаційної роботи. Вони сприяють інтеграції теорії та практики, розвитку аналітичного мислення, комунікативних навичок і командної роботи. Використання інноваційних методів навчання та актуалізація знань дозволяють курсантам бути готовими до сучасних викликів. Рекомендується використовувати ситуаційні завдання, моделювання реальних ситуацій та розв'язання практичних кейсів. Для розвитку аналітичного мислення навчальні програми повинні включати завдання, що сприяють розвитку навичок аналізу, синтезу інформації, прийняття рішень в умовах невизначеності та швидкої зміни ситуації. Рекомендується регулярно оновлювати навчальні матеріали відповідно до нових тенденцій та загроз у сфері військової розвідки та інформаційної роботи, інтегруючи новітні досягнення науки і техніки.

Важливе значення має використання міждисциплінарного підходу, що передбачає врахування важливості знань із суміжних дисциплін, таких як кібербезпека, міжнародне право, психологія та інформаційні технології.

Оскільки важливим компонентом професійної компетентності є здатність ефективно спілкуватися, доцільно включати в програму навчання вправи на розвиток навичок ведення переговорів, публічних виступів та командної роботи.

Ці рекомендації допомагають формувати компетентних, психологічно стійких і відповідальних офіцерів, здатних ефективно діяти в умовах сучасної військової служби.

Ключові слова: методичні рекомендації, формування професійної компетентності, майбутні офіцери, фахівці з організації роз-

відувально-інформаційної роботи, курсанти, науково-педагогічні працівники.

The article presents methodological recommendations for the formation of professional competence to future officers – specialists in the organization of intelligence and information work in military units (subunits). To develop methodological recommendations for scientific and pedagogical staff, the results of the analysis of scientific sources, educational and methodological literature on the research problem, as well as the personal empirical experience of educational practice at the Military Academy were taken into account.

Methodological recommendations for academic staff of military educational institutions are crucial for ensuring a high level of training of future officers in the field of intelligence and information work. They help integrate theory and practice, develop analytical thinking, communication skills, and teamwork. The use of innovative teaching methods and the updating of knowledge allow cadets to be prepared for modern challenges. We recommend using situational tasks, modeling real-life situations, and solving practical cases. To develop analytical thinking, curricula should include tasks that promote the development of skills in analysis, synthesis of information, and decision-making in conditions of uncertainty and rapid change of the situation. It is recommended to regularly update training materials in accordance with new trends and threats in the field of military intelligence and information work, integrating the latest achievements of science and technology.

It is important to use an interdisciplinary approach that takes into account the importance of knowledge from related disciplines, such as cybersecurity, international law, psychology, and information technology.

Since an important component of professional competence is the ability to communicate effectively, it is advisable to include exercises to develop negotiation, public speaking, and teamwork skills in the training program.

These recommendations help prepare competent, psychologically stable and responsible officers capable of acting effectively in the conditions of modern military service.

Key words: methodological recommendations, formation of professional competence, future officers, specialists in the organization of intelligence and information work, cadets, research and teaching staff.

УДК 355.233:378.147:37.091.12
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/80.2.23>

Шаршаткін Д.Ю.,
ст. викладач кафедри організації
розвідувальної – інформаційної роботи
та технічних засобів розвідки
Військової академії

Постановка проблеми у загальному вигляді. Розробка методичних рекомендацій науково-педагогічним працівникам щодо формування професійної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців

з організації розвідувально-інформаційної роботи у військових частинах (підрозділах) є важливим науковим завданням для освітньої практики. Майбутні офіцери, які спеціалізуються на

розвідувально-інформаційній роботі, повинні володіти комплексом специфічних знань і навичок, від яких залежить ефективність їхньої професійної діяльності. Методичні рекомендації допоможуть викладачам структуровано й ефективно передавати ці знання та навички, забезпечуючи високий рівень підготовки кадрів.

Ще один чинник полягає в тому, що військова справа та, зокрема, розвідувально-інформаційна робота постійно змінюються під впливом нових технологій та глобальних загроз. Методичні рекомендації, розроблені з урахуванням сучасних умов, допоможуть викладачам інтегрувати новітні знання та технології у навчальний процес, готуючи майбутніх офіцерів до роботи в динамічному середовищі.

Також наявність методичних рекомендацій сприяє уніфікації навчальних програм у різних навчальних закладах, що дозволяє забезпечити високий рівень підготовки офіцерів незалежно від місця їх навчання. Це особливо важливо для військових спеціальностей, де від компетентності офіцера може залежати безпека та успіх військових операцій.

Правильно сформовані методичні рекомендації можуть допомогти викладачам розробити більш цікаві та ефективні навчальні матеріали й методи, що сприятиме підвищенню мотивації курсантів до навчання та розвитку професійних навичок.

Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів має відповідати як національним, так і міжнародним стандартам підготовки військових фахівців. Методичні рекомендації допоможуть викладачам дотримуватися цих стандартів, враховуючи специфіку військової служби та міжнародні вимоги.

Отже, розробка методичних рекомендацій є ключовою для забезпечення високого рівня професійної підготовки офіцерів, які здатні ефективно організовувати та проводити розвідувально-інформаційну роботу у військових частинах (підрозділах), що має безпосередній вплив на національну безпеку та обороноздатність держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема професійної підготовки майбутніх офіцерів у ВВНЗ, формування та розвитку у них знань, умінь і навичок, які є компонентами загальних, фахових, військово-професійних і військово-спеціальних компетентностей неодноразово були предметом вітчизняних науковців. Серед науковців – представників військово-педагогічного напрямку заслуговують на увагу праці вчених, серед яких А. Балендр [1], С. Білявець [2], А. Галімов [3], В. Клячко [2], О. Маслій [4], О. Торічний [5], В. Рижиков [6]. У контексті дослідження особливий інтерес становлять дослідження фахівців компетентнісного підходу, зокрема Ю. Дем'янюка [2], О. Діденка [8], О. Луцького [10], В. Мірошніченко

[9], О. Ставицького [9], С. Шумовецької [10] та інших, в яких розглядаються теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх офіцерів і військовослужбовців сил сектору безпеки і оборони. Деякі проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців військової розвідки розглядали Д. Шаршаткін [7], І. Шумков [11] та Л. Романишина [12].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас вирішення наукового завдання – розробки методичних рекомендацій науково-педагогічним працівникам щодо формування професійної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців з організації розвідувально-інформаційної роботи у військових частинах (підрозділах) не було предметом окремого дослідження.

Мета статті – розробка та оприлюднення методичних рекомендацій науково-педагогічним працівникам щодо формування професійної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців з організації розвідувально-інформаційної роботи.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб розробити методичні рекомендації науково-педагогічним працівникам враховано результати аналізу наукових джерел, навчально-методичної літератури з проблеми дослідження, а також власний емпіричний досвід освітньої практики у Військовій академії (м. Одеса). За результатами дослідно-пошукової діяльності сформульовано основні методичні рекомендації для викладачів ВВНЗ щодо формування професійної компетентності майбутніх офіцерів – фахівців з організації розвідувально-інформаційної роботи:

Зокрема рекомендується під час викладання дисциплін професійного циклу приділяти увагу не лише теоретичним аспектам, а й забезпечити можливість практичного застосування знань. Для цього рекомендується використовувати ситуаційні завдання, моделювання реальних ситуацій та розв'язання практичних кейсів.

Для розвитку аналітичного мислення навчальні програми повинні включати завдання, що сприяють розвитку навичок аналізу, синтезу інформації, прийняття рішень в умовах невизначеності та швидкої зміни ситуації.

Рекомендується регулярно оновлювати навчальні матеріали відповідно до нових тенденцій та загроз у сфері військової розвідки та інформаційної роботи, інтегруючи новітні досягнення науки і техніки.

Важливе значення має використання міждисциплінарного підходу, що передбачає врахування важливості знань із суміжних дисциплін, таких як кібербезпека, міжнародне право, психологія та інформаційні технології.

Оскільки важливим компонентом професійної компетентності є здатність ефективно

спілкуватися, доцільно включати в програму навчання вправи на розвиток навичок ведення переговорів, публічних виступів та командної роботи. Наведемо приклади таких вправ.

Для розвитку навичок ведення переговорів можна використовувати рольову гру «Міжнародні переговори». Для цього група курсантів поділяється на дві або більше підгруп, кожна з яких представляє різні країни або військові коаліції. Завдання – провести переговори щодо мирної угоди, розподілу ресурсів або спільної військової операції. Групи повинні досягти компромісу, враховуючи інтереси своєї сторони та зважаючи на обмежений час.

Ще одна гра – «Кризова ситуація». За сценарієм курсанти розігрують кризову ситуацію, яка потребує швидких і ефективних переговорів (наприклад, захоплення заручників або конфлікт між підрозділами). Вони повинні вести переговори з різними сторонами, зокрема з вищим командуванням, союзниками та противниками.

Для розвитку навичок публічних виступів пропонується виконувати вправу «Презентація військової операції». Для цього курсанти готують та проводять публічний виступ з презентацією плану військової операції перед умовним командуванням та «колегами». Виступ передбачає детальний аналіз ситуації, обґрунтування прийнятих рішень та очікувані результати. Особливу увагу приділяють чіткості викладу, впевненості та логічності аргументації.

Корисним є також підготовка виступу на тему актуальних викликів безпеки. Для цього курсанти готують промову на відповідну тему. Їхнє завдання полягає в тому, щоб не лише інформувати аудиторію, але й переконати її у важливості прийняття певних рішень або заходів.

Ще одна вправа – «Імпровізаційний виступ». Передбачається, що курсанти отримують тему для виступу за кілька хвилин до виходу за «трибуну». Завдання – швидко структурувати думки та презентувати їх чітко і переконливо перед аудиторією.

Для розвитку командної роботи можна використовувати вправу «Польова операція». Для її проведення група курсантів розподіляється на кілька команд, які повинні спільно виконати тактичне завдання в умовах, максимально наближених до реальних (наприклад, проведення розвідувальної операції на незнайомій території). Важливою частиною вправи є координація дій, розподіл ролей і завдань, обмін інформацією та спільне прийняття рішень.

Ще одна вправа для розвитку командної роботи «Створення інформаційної кампанії». Команди мають розробити інформаційну кампанію для підтримки морального духу своїх військ або впливу на громадську думку місцевого населення в межах цивільно-військового співробітництва. Завдання

вимагає координації дій, творчого підходу та ефективної комунікації між членами команди.

Також можна використовувати вправу «Штурм фортеці». Для цього команди отримують завдання розробити і виконати план штурму чи захисту укріпленої позиції з урахуванням обмежених ресурсів. Після завершення завдання проводиться обговорення та аналіз успішності виконання, ролі кожного учасника та взаємодії в команді.

Отже, ці вправи спрямовані на розвиток ключових навичок, необхідних для ефективного виконання завдань в умовах військової служби, зокрема в сфері розвідувально-інформаційної роботи.

Щодо інших рекомендацій науково-педагогічним працівникам, то доцільним є залучення офіцерів-практиків із досвідом роботи у сфері розвідки для викладання або проведення гостьових лекцій перед курсантами. Це надасть майбутнім офіцерам можливість отримати практичні знання з перших рук.

Для розвитку психологічної стійкості в освітній процес доцільно включати в програми навчальних дисциплін елементи тренінгів, спрямованих на розвиток стресостійкості та психологічної готовності до виконання завдань в екстремальних умовах.

З метою забезпечення зворотного зв'язку необхідно регулярно проводити оцінювання успішності курсантів. Це дозволяє коригувати навчальний процес та підвищувати ефективність навчання.

Також важливе значення має використання сучасних технологій та методів навчання, зокрема інтерактивних навчальних платформ, симуляторів, віртуальних навчальних середовищ та інших цифрових інструментів.

Висновки. Методичні рекомендації для науково-педагогічних працівників ВВНЗ є ключовими для забезпечення високого рівня підготовки майбутніх офіцерів у сфері розвідувально-інформаційної роботи. Вони сприяють інтеграції теорії та практики, розвитку аналітичного мислення, комунікативних навичок і командної роботи. Використання інноваційних методів навчання та актуалізація знань дозволяють курсантам бути готовими до сучасних викликів. Таким чином, ці рекомендації допомагають формувати компетентних, психологічно стійких і відповідальних офіцерів, здатних ефективно діяти в умовах сучасної військової служби.

Щодо перспективи подальших наукових розвідок, то представляє інтерес зарубіжний досвід підготовки майбутніх офіцерів у сфері розвідувально-інформаційної роботи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балендр А. Уніфікація підготовки фахівців у сфері охорони кордону як науково-педагогічна про-

блема (на основі світового досвіду). *Науковий огляд*. 2018. Т. 7. № 50. С. 66–74.

2. Клячко В., Білявець С., Діденко О., Дем'янюк Ю. Стан, проблеми та перспективи трансформації військової освіти в контексті реалізації стандартів НАТО. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*, 2022. 28(1), 90-104. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v28i1.958>.

3. Діденко О. В., Галімов А. В., Довгань В. І. Педагогічні засади формування управлінської культури майбутніх офіцерів прикордонників у процесі фахової підготовки. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*, 2017. № 4. С. 179–191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpcpn_2017_4_17.

4. Діденко, О. В., Андрощук, О. С., Маслій, О. М., Балендр, А. В., & Білявець, С. Я. Використання електронних освітніх ресурсів у підготовці майбутніх офіцерів прикордонних підрозділів. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2020, 80(6), 39-57. <https://doi.org/10.33407/itlt.v80i6.3816>

5. Торічний О. Теорія і практика формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання : монографія. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2012. 535 с.

6. Рижиков В. С., Діденко О. В. Застосування системного підходу в процесі формування готовності майбутніх офіцерів ЗСУ до професійної діяльності: теорія і практика. *Вісник київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. Випуск 1 (45), 2021. С. 24–27. https://mil.univ.kiev.ua/files/30_878479876.pdf

7. Шаршаткін Д. The essence and peculiarities of the content of professional competence of officers – specialists in the organization of intelligence and information work.. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні науки*. Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2024. № 1(36). С. 171 – 186.

8. Діденко О. Особливості впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку майбутніх офіцерів у ВНЗ. *Вісник НАДПСУ*. 2014. Вип. 3. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnads_2014_3_6.pdf3

9. Ставицький О., Мірошніченко В. Комунікативна культура як інструмент успіху в професійній діяльності майбутнього офіцера-прикордонника. *Вісник науки та освіти*, № 5(11) (2023). DOI: 10.52058/2786-6165-2023-5(11)-737-747.

10. Шумовецька С., Діденко О., & Луцький О. Професійна підготовка співробітників прикордонної служби Сполучених Штатів Америки та Європейських країн. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки*, 2021, 25(2), 207-224. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v25i2.792>

11. Shumkov I. The Structure and Components of the Formation of Future Military Intelligence Officers' Professional Competence at a Higher Military Educational Institution. No 16 (2022): *Professional Education: methodology, theory and technologies*. DOI: <https://doi.org/10.31470/2415-3729-2022-16-318-334>

12. Шумков І., Романишина Л. Деякі проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців військової розвідки. *Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 25 листопада 2021 р.). Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 359 с. С. 205–208.